

โรคเฮโมรายิกเซพติซีเมีย

Haemorrhagic septicaemia

โดย น.สพ.ชิต ศิริวรรณ
กลุ่มพยาธิวิทยา

เป็นโรคระบาดตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 เป็นโรคระบาดที่รุนแรงในกระบือและโค แต่ในกระบือจะมีความรุนแรงมากกว่า สัตว์ที่มีอายุน้อยหรือสัตว์ที่กำลังเจริญเติบโต จะเป็นโรคที่รุนแรงมากกว่า สัตว์ที่เติบโตเต็มที่แล้ว สัตว์ชนิดอื่นก็เป็นโรคนี้ได้ เช่น อูฐ ช้าง ม้า กวาง สุนัข จามรี bison ฯลฯ โรคนี้เป็นโรคระบาดที่สำคัญในทวีปเอเชีย ตะวันออกกลาง แอฟริกา ยุโรปตอนใต้

สาเหตุและการแพร่ระบาด

เกิดจากเชื้อแบคทีเรียชื่อ *Pasteurella multocida* Type B เชื้อตัวนี้โดยธรรมชาติจะแฝงตัวอยู่ในร่างกายสัตว์อยู่แล้ว เมื่อมีสาเหตุอื่นชักนำ เช่น สภาพอากาศเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อากาศร้อนจัด หนาวจัด หรือช่วงเปลี่ยนฤดูกาล ฝนตกหนัก มลพิษจากสิ่งแวดล้อม การเคลื่อนย้ายสัตว์ การใช้แรงงานสัตว์มากเกินไป เช่น ในฤดูทำนา ทำให้สัตว์เกิดความเครียดและเจ็บป่วยได้ เชื้อตัวนี้พบมากที่ tonsil, nasopharynx ของสัตว์ที่ป่วยหรือสัตว์ที่เป็นโรค ซึ่งจะปล่อยเชื้อออกมาปนเปื้อนอยู่กับอาหาร หญ้า น้ำ เมื่อสัตว์ตัวอื่นกินอาหาร หญ้า น้ำ

ที่มีเชื้อนี้ปนเปื้อนอยู่ หรือหายใจเอาเชื้อเข้าไปก็จะป่วยเป็นโรคได้ เชื้อตัวนี้เมื่ออยู่นอกร่างกายสัตว์หรือสิ่งแวดล้อมที่แห้งแล้ง จะมีชีวิตประมาณ 24 ชั่วโมง แต่จะมีชีวิตอยู่ได้นานในที่ชื้นแฉะ จึงพบว่าโรคนี้มีการระบาดมากในฤดูฝน

อาการ

เมื่อสัตว์ได้รับเชื้อ จะมีระยะฟักตัวของโรคประมาณ 2-5 วัน สัตว์ที่เป็นโรคแบบเฉียบพลันจะมีอาการ ซึม ไข้สูง 41-42 °C หรือ 104-107 °F น้ำมูก น้ำลายไหล ตายใน 24 ชั่วโมง แต่ถ้าเป็นโรคแบบเรื้อรังจะสังเกตเห็นอาการทางระบบหายใจ คือ อา่ปากหายใจ หายใจถี่ลึก ยืดคอไปข้างหน้า หายใจมีเสียงดัง ตาแดง ลิ้นบวมจุกปาก บริเวณหน้าคอ หัวไหล่ ออกจะบวมแข็งร้อน ต่อมาจะมีอาการท้องอืด อุจจาระเป็นมูกเลือด สัตว์จะตายใน 2-3 วัน เมื่อเปิดผ่าซากสัตว์จะพบสารลักษณะคล้ายวุ้นแทรกอยู่ระหว่างผิวหนังกับกล้ามเนื้อบริเวณที่บวม มีจุดเลือดออกที่ต่อมน้ำเหลือง เยื่อหุ้มหัวใจ กล้ามเนื้อหัวใจ ปอดมีเลือดคั่ง เยื่อหุ้มปอดมีการอักเสบเป็นหนอง (fibrinous pleuritis) ภายในหลอดลมมีฟองอากาศ (frothy exudate) บางครั้งพบ

ปนเลือด ตับคั่งเลือด ขยายใหญ่ ลำไส้อักเสบมีเลือดออก

การวินิจฉัยโรคนอกจากจะสังเกตอาการ ประวัติ สัตว์ป่วย การแพร่ระบาดของโรค การตรวจหาเชื้อจากอวัยวะต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำควบคู่กันไป ดังนี้

1. ตรวจหาเชื้อขณะที่สัตว์มีชีวิตอยู่ และมีไขสูง ซึ่งอาจจะพบเชื้อในกระแสเลือด น้ำมูกหรือน้ำลายได้ และควรเก็บตัวอย่างเลือด น้ำมูก น้ำลาย ก่อนที่จะทำการรักษา ในการเก็บตัวอย่างควรทำด้วยวิธีการที่สะอาด คือ การเช็ดบริเวณที่จะเก็บตัวอย่างด้วย 70% alcohol ก่อนที่จะเก็บ ตัวอย่าง อุปกรณ์ในการเก็บตัวอย่าง เช่น เข็ม กระบอกฉีดยา ไม้พันสำลี หลอดแก้ว ต้องสะอาด ตัวอย่างที่เก็บแล้วรีบส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ

2. ตรวจหาเชื้อจากซากสัตว์ เมื่อเปิดผ่าซาก ควรบันทึกรอยโรคที่ตรวจพบ เก็บตัวอย่างต่างๆ เช่น ต่อมมน้ำเหลือง ตับ ม้าม หัวใจ ปอด ไต ลำไส้ แยกกันใส่ถุงพลาสติก แช่เย็นในกระติกน้ำแข็งส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ

การรักษา

เมื่อศึกษาดูจากประวัติการระบาดของโรค อาการ และรอยโรคที่ตรวจพบ ควรทำการควบคุม ป้องกัน การระบาดของโรคโดยเร็วในกรณีที่ยังสงสัยเป็นโรคเฮโมราจิก เซพติซีเมียการรักษาสัตว์ป่วยเป็นวิธีหนึ่งที่ต้องทำ โดยไม่ต้องรอผลจากห้องปฏิบัติการ เพื่อลดการแพร่ระบาดของโรค การรักษาจะให้ผลดีควรทำก่อนหรือขณะที่สัตว์เริ่มแสดงอาการป่วย กลุ่มยาปฏิชีวนะที่ควรใช้ เช่น amoxicillin, ampicillin, colistin, gentamycin, tetracycline, sulfamethoxazole/trimethoprin นอกจากนั้น ควรให้ยาลดไข้ ยาแก้ปวดควบคู่ไปด้วย การรักษาควรทำติดต่อกัน 3-5 วัน

การควบคุมและการป้องกัน

ดูแลสุขภาพสัตว์อย่างใกล้ชิด ในช่วงที่สภาพอากาศเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะเป็นสาเหตุโน้มนำทำให้สัตว์ป่วยง่าย มีการจัดการฟาร์ม และสุขาภิบาลสัตว์ที่ดี เพื่อหลีกเลี่ยงสภาวะที่ทำให้สัตว์เกิดความเครียด

1. เมื่อมีสัตว์ป่วยหรือตาย ที่สงสัยเป็นโรคระบาดนี้ ให้แจ้งเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ในท้องถิ่นโดยเร็วที่สุด

2. ควรแยกสัตว์ป่วยออกจากฝูงทันที โดยเฉพาะ ลูกสัตว์ดูดนมออกจากแม่ที่ป่วย และรีบตามเจ้าหน้าที่มาทำการรักษา

3. สัตว์ที่ตายไม่ควรนำไปบริโภค ควรฝังหรือเผา เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค

4. ฝูงสัตว์ที่หายป่วยจากโรคนี้ ควรอยู่ในฟาร์มอย่างน้อย 2-3 สัปดาห์ ก่อนที่จะมีการเคลื่อนย้าย

5. ทำวัคซีนป้องกันโรคให้กับสัตว์ตามโปรแกรมที่กรมปศุสัตว์กำหนด

Case สัตว์ป่วย

เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2551 สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ ได้รับตัวอย่างหลอดลม ปอด ตับ ม้าม ของ กระบือปลัก จากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระแก้ว ประวัติ เป็นกระบือปลัก เพศเมีย อายุ 6 ปี เคลื่อนย้ายมาจาก อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2551 ในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2551 แสดงการป่วย มีน้ำมูก น้ำตาไหล หายใจลำบาก ยืดคอหายใจ ไม่กินหญ้า อาหารและน้ำ คอบวม ลมลง ท้องอืด และตายในวันที่ 5 พฤศจิกายน 2551 จึงได้เก็บตัวอย่างส่งตรวจที่สถาบันฯ ผลชันสูตรตัวอย่าง ดังกล่าว พบเชื้อ *Pasteurella multocida* Type B ซึ่งก่อให้เกิดโรค Haemorrhagic Septicaemia หรือ Shipping fever

คอบวม น้ำมูก น้ำตาไหล

หายใจลำบาก ยึดคอหายใจ

ทางสถาบันฯ ได้ติดตาม Case ที่จังหวัดสระแก้ว พบว่าเป็นกระปือของเกษตรกรรายหนึ่ง ซึ่งเคลื่อนย้ายกระปือจำนวน 24 ตัว เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2551 จาก อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี มายัง อ.เมือง จ.สระแก้ว มาเลี้ยงในฟาร์มของตัวเองที่มีกระปืออยู่เดิมจำนวน 5 ตัว เหตุผลของการเคลื่อนย้ายก็เพราะได้ทราบข่าวว่าที่ อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี มีกระปือตายเป็นจำนวนมาก และในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2551 พบว่ากระปือของตัวเองล้มตายกระทันหัน 1 ตัว จึงขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระแก้วและสงสัยว่าเป็นโรค Haemorrhagic Septicemia จึงได้รักษากระปือที่ป่วยและส่งตัวอย่างกระปือที่ตายตรวจชันสูตร ช่วงระยะเวลา 3 วัน มีกระปือป่วยตายทั้งหมด 12 ตัว กระปือที่ตายอายุ 1 ปี ถึง 30 ปี โดยมากจะเป็นกระปือที่อุมท้อง และกระปือที่คลอดลูกใหม่อายุไม่เกิน 1 เดือน อาจเป็นเพราะว่ากระปือเหล่านี้ อ่อนแอ เครียด ระหว่างการอุมท้องและให้นมลูก

การรักษา

เบื้องต้นทางสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระแก้ว ได้รักษาด้วย penicillin-streptomycin ติดต่อกัน 3 วัน ต่อมาให้ยา amoxicillin ติดต่อกัน 3 วัน ตามที่ได้ทำการทดสอบความไวของเชื้อต่อยาปฏิชีวนะจากห้องปฏิบัติการของสถาบันฯ และไม่พบกระปือป่วยตายอีก

ในการควบคุมโรค ทางสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระแก้ว ได้ประกาศเป็นเขตโรคระบาดชั่วคราว และรณรงค์ทำวัคซีนป้องกันโรค Haemorrhagic Septicaemia รอบจุดที่เกิดการระบาดของโรค ในรัศมี 5 กิโลเมตร และประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรรู้ถึงการควบคุม ป้องกันโรค

บรรณานุกรม

1. ทศนีย์ ชมภูจันทร์ ปิยนุช ประสิทธิ์รัตนมนยา เอกทัตน์. 2539. คู่มือการดูแลสุขภาพโคนม. สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ พิมพ์โดย หจก. ฟันนี้พับบลิชซิง. หน้า 20-22.
2. Benkirane, A. and M.C.L. De Alwis. 2002. Haemorrhagic Septicaemia, Its Significance, Prevention and Control in Asia. Vet Med- Czech, 47:234-240.
3. Khan, A., R. Ahmad, U.Saddique, H.Khan, M.Zubair and Y. Mohamm. 2006. Sero-Surveillance of Haemorrhagic Septicaemia in Cattle and Buffaloes in Malakand District of NWFP, Pakistan. Journal of Animal and Veterinary Advances, 5(11):912-915.
4. Imran, M., M. Irshad, M. Akbar Shahid and M. Ashraf. 2007. Studies on the Carrier Status of *Pasteurella multocida* in Health Cattle and Buffaloes in District Faisalabad. International Journal of Dairy Sciences, 2(4):398-400.
5. OIE Terrestrial Manual. 2008. Chapters 2-4-12. Haemorrhagic septicaemia .
6. Radostits, O.M., D.C. Blood and C.C., Gay. 1994. Disease caused by *Pasteurella* spp. In Veterinary Medicine A. Textbook of the Diseases of Cattle, Sheep, Pigs, Goats and Horses 8 th ed. Printed and bound in Great Britain by The Bath Press, Avon. 748-749.

จดหมายข่าวสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

ISSN 1685-2206

วัตถุประสงค์	เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านสุขภาพสัตว์โดยเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข่าวสารวิชาการเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาด้านสุขภาพสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านสุขภาพสัตว์
เจ้าของ	สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกลาง เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0-2579-8908-14 โทรสาร 0-2579-8918-19
ที่ปรึกษา	นายสัตวแพทย์ ทฤณดี ขาวสวนเจริญ รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ นายสัตวแพทย์วิมล จิระธนะวัฒน์ ผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ หัวหน้ากลุ่ม / ส่วน / ศูนย์ / ฝ่าย สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

กองบรรณาธิการ

สัตวแพทย์หญิงพัชรี ทองคำคุณ	นายสัตวแพทย์ ดร.รัฐพงศ์ รัตนภุมระ	นายสมชาย ขำทอง
สัตวแพทย์หญิงสุภาพร จิวพานิช	นายสัตวแพทย์เจษฎา รัตนธนาส	นางสาวพนม ไสยจิตร
นายสัตวแพทย์กิตติชัย ลั่นจิต	สัตวแพทย์หญิงธวัชรัตน์ ลอยชัยรุ่งเรือง	นางสาวปิยะวรรณ เกิดพันธ์
สัตวแพทย์หญิงสมใจ กมลศิริพิชัยพร	นายสัตวแพทย์ ดร.ทินรัตน์ ทรัพย์สุวรรณ	นางสาวชนกพร บุญคำสตร์
		นางอุกฤษฏ์ จันทรีศรีตราวุธ

จัดพิมพ์และเผยแพร่	ฝ่ายถ่ายทอดเทคโนโลยี ส่วนบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ
สำนักงาน	ส่วนบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ เกษตรกลาง จตุจักร กรุงเทพฯ 10900
กำหนดออก	ปีละ 6 ฉบับ ทุกๆ 2 เดือน ฉบับละ 1,200 ชุด
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

* สามารถหาข้อมูลเรื่องกิจกรรมสุขภาพสัตว์ฉบับย้อนหลังเพิ่มเติมได้ที่....<http://www.dld.go.th/niah>

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ
กรมปศุสัตว์ จตุจักร กทม. 10900
ที่ กษ 0609/พิเศษ

ในราชการกรมปศุสัตว์

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตที่ 1/2521
ไปรษณีย์โทรเลขราชเทวี